

PULKININKAS PRIEŠ VYRIAUSYBĘ: PLK. VINCO GRIGALIŪNO-GLOVACKIO IR MYKOLO SLEŽEVIČIAUS VYRIAUSYBIŲ SANTYKIAI 1919 IR 1926 M.

Kęstutis Kilinskas

Abstract

The paper presents an analysis of the relationships between Colonel Vincas Grigaliūnas Glovackis, commander of the 2nd Infantry Regiment and one of the major participants in the coup in 1926, and the cabinets led by Mykolas Sleževičius in 1919 and 1926. The author of the research looks into Colonel Grigaliūnas Glovackis' dissatisfaction with the policies of the second and fourth Sleževičius governments, the defiance of government orders by the 2nd Infantry Regiment, and the involvement of Colonel Grigaliūnas Glovackis in the conflict between the Cabinet of Ministers and the State Council in 1919. The paper reveals the colonel's political pro-activeness and his links with politicians representing the Christian Democrats and the Nationalists. The research concludes that the 1926 coup could have been caused not only by the officers' dissatisfaction with the reforms by the coalition government of Popular Peasants and Social Democrats, but also by the conflicts between politically engaged officers and politicians that started as early as the wars of independence.

Key words: Lithuanian army, State Council, Cabinet of Ministers, coup, relations between officers and politicians.

Anotacija

Straipsnyje analizuojami vieno svarbiausių 1926 m. perversmo dalyvių, 2-ojo pėstininkų pulko vado plk. Vinco Grigaliūno-Glovackio ir Mykolo Sleževičiaus vadovaujamų vyriausybių santykiai 1919 m. ir 1926 m. Tyrimo autorius nagrinėja plk. V. Grigaliūno-Glovackio nepasitenkinimą M. Sleževičiaus vadovaujamų antrosios ir ketvirtosios vyriausybių politika, 2-ojo pėstininkų pulko nepaklusnumą vyriausybės nurodymams ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio įsitraukimą į Ministrų Kabineto bei Valstybės Tarybos konfliktą 1919 m. Straipsnyje atskleidžiamas pulkininko politinis aktyvumas ir sąsajos su krikščionių demokratų ir tautininkų partijoms atstovaujančiais politikais. Tyrime prieinama išvada, kad 1926 m. perversmo priežastis galėjo būti ne tik karininkijos nepasitenkinimas koalicinės valstiečių liaudininkų vyriausybės reformomis, bet ir politiškai angažuotų karininkų bei politikų konfliktai, užsimezgę dar vykstant Nepriklausomybės kovoms.

Pagrindiniai žodžiai: Lietuvos kariuomenė, Valstybės Taryba, Ministrų Kabinetas, valstybės perversmas, karininkų ir politikų santykiai.

Kęstutis Kilinskas, mgr., doctoral student, Vilnius University, Faculty of History, Universiteto g. 7, LT-01513 Vilnius, Lithuania. E-mail: kestitis.kilinskas@stud.vu.lt

Lietuvos istoriografijoje yra įsitvirtinusi nuomonė, kad karininkijos dalyvavimą 1926 m. gruodžio 17 d. perversme lėmė neigiamas karininkų požiūris į politines partijas ir demokratinę valstybės santvarką¹ bei nepasitenkinimas Mykolo Sleževičiaus vyriausybės vykdomais valstybės viešojo gyvenimo bei kariuomenės pertvarkymais², tiesiogiai palietusiais karininkų padėtį valstybėje. Teigiama, kad su kariuomenės reforma siejamas karininkų atlyginimų, karinio biudžeto sumažinimas ir žymių, Nepriklausomybės kovose dalyvavusių karininkų atleidimas iš karo tarnybos sukėlė didelį karininkų nepasitenkinimą ir paskatino organizuoti bei įvykdyti valstybės perversmą³. Matome, kad karininkų dalyvavimas perversme aiškinamas į karininkiją žvelgiant kaip į vienalytę ir monolitišką visuomenės grupę, kuri, įvykdžiusi valstybės perversmą, apgynė karininkų korpuso interesus bei apsaugojo kariuomenę, o kartu ir valstybę, nuo koalicinės valstiečių liaudininkų ir kairiųjų vyriausybės vykdomos politikos. Žvelgiant iš chronologinės perspektyvos, perversmo priešasčių įprasta ieškoti vos keleto mėnesių laikotarpiu iki 1926 m. gruodžio, tačiau kai kurių Lietuvos istorikų tyrimai atskleidžia, kad perversme dalyvavusių karininkų ir M. Sleževičiaus vadovaujamo laikinųjų antrosios ir ketvirtosios vyriausybės santykiai buvo įtempti ir konfliktiški jau 1919 m.⁴. Minėtuose tyrimuose keliama mintis, kad 1919–1921 m. areštavus ir baudžiamojon atsakomybėn patraukus aukštus valstybės pareigūnus, tarp jų ir karininkus plk. Povilą Plechavičių bei plk. Vincą Grigaliūną-Glovackį, valstybės ir visuomenės raida galėjo pakrypti kita linkme. Svarstoma hipotezė, kad galbūt taip buvo galima išvengti 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo⁵. Šiuose tyrimuose ke-

¹ RUDIS, Gediminas. 1926 m. gruodžio 17-osios perversmas. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, Danutė; GIMŽAUSKAS, Edmundas; LAURINAVIČIUS, Česlovas et al. *Nepriklausomybė 1918–1940* (Lietuvos istorija, t. X, d. I). Ats. red. Č. LAURINAVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 552; KASPARAVIČIUS, Algimantas. 1926-ųjų gruodžio 17-osios prielaidų eskizai. Valstybės vidaus ir užsienio politinių problemų sanglauda. *Naujasis židinys-Aidai*, 1994, nr. 11, p. 32; KASPERAVIČIUS, Algis Povilas. Vlado Skorupskio liudijimai apie 1926 m. gruodžio septynioliktosios perversmą. In *Lietuvos III Seimas – 1926–1927 išbandymų metai*. Sud. S. KAUBRYS, A. VYŠNIAUSKAS. Vilnius, 2013, p. 80; BUTKUS, Zenonas. Valstybiniai perversmai Baltijos šalyse (1926 ir 1934 m.): panašumai ir skirtumai. *Lietuvos istorijos studijos*, 2006, t. 18, p. 74; GRINIUS, Kazys. Apie 1926 metų gruodžio 17-osios dienos perversmą. In EIDINTAS, Alfonsas. *Kazys Grinius. Ministras pirmininkas ir prezidentas*. Vilnius, 1993, p. 169; JASAITIS, Domas. Gruodžio 17 perversmas. *Tėvynės Sargas*, 1967, nr. 1, p. 15–32; BUDRECKIS, Algirdas. Gruodžio 17 d. perversmas. *Karys*, 1962, nr. 12, p. 290; LOPATA, Raimundas. *Authoritarian regime in interwar Lithuania: circumstances, legitimation, conception = Autoritarinis režimas tarpukario Lietuvoje: aplinkybės, legitimumas, koncepcija*. Vilnius, 1998, p. 75; TAMOŠAITIS, Mindaugas; SVARAUSKAS, Artūras. *Nuo Kazio Griniaus iki Antano Smetonos: valdžios ir opozicijos santykiai Lietuvoje 1926–1940 m.* Vilnius, 2014, p. 93–95; GREIMAS, Algirdas Julius. Gruodžio 17 d. perversmas (konkrečios analizės bandymas). *Darbas*, 1957, nr. 1 (32), p. 12–15; VAIČENONIS, Jonas. *Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose 1927–1940*. Vilnius, 2004, p. 58.

² VAIČENONIS, J. Op. cit., p. 58.

³ EIDINTAS, Alfonsas. *Antanas Smetona ir jo aplinka*. Vilnius, 2012, p. 174–175.

⁴ LAURINAVIČIUS, Česlovas. Nestabili stabilizacija 1919 m. vasarą. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, D.; GIMŽAUSKAS, E.; LAURINAVIČIUS, Č. et al. Op. cit., p. 186–187; LAURINAVIČIUS, Česlovas. On Political Terror during the Soviet Expansion into Lithuania, 1918–1919. *Journal of Baltic Studies*, 2015, vol. 46, no. 1, pp. 65–76; PETRONIS, Vytautas. Neperkirstas Gordijo mazgas: valstybinės prievartos prieš visuomenę Lietuvoje genėzė (1918–1921). *Lietuvos istorijos metraštis, 2015/1*. Vilnius, 2016, p. 69–95.

⁵ PETRONIS, V. Neperkirstas Gordijo..., p. 69–95.

liamos idėjos skatina iš naujo pažvelgti į karininkų ir politinių jėgų santykius nuo pat valstybės kūrimosi pradžios ir tarpasmeninėje politikų ir karininkų santykių terpėje ieškoti priežasčių bei veiksnių, padedančių paaiškinti karininkų dalyvavimo 1926 m. gruodžio 17 d. perversme motyvus ir priežastis. Tyrime mėginsime parodyti, kad karininkų dalyvavimą 1926 m. gruodžio 17 d. perversme lėmė ne tik nepasitenkinimas koalicinės valstiečių liaudininkų ir socialdemokratų vyriausybės vykdomomis reformomis, tačiau ir įtempti bei konfliktiški kai kurių karininkų ir politikų santykiai nuo pat nepriklausomybės pradžios. Šiame tyrime imsime nagrinėti vieno iš Lietuvos kariuomenės kūrėjų, vėliau tapusio perversmo dalyviu, plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus vadovaujama vyriausybė santykius 1919 m. ir 1926 m., kurie galėjo tapti svarbiu veiksniu, paskatinusiu plk. V. Grigaliūną-Glovackį įsitraukti į valstybėje vykstančius politinius procesus ir dalyvauti valstybės perversme.

Lietuvos istoriografijoje plk. V. Grigaliūno-Glovackio santykius su vyriausybe 1919 m. yra aptaręs Česlovas Laurinavičius⁶ ir Vytautas Petronis⁷. Autoriai atskleidė konfliktišką vyriausybės ir kariuomenės santykių pobūdį, tačiau labiau akcentavo 2-ojo pėstininkų pulko (toliau 2-asis PP) vado nepaklusnumą vyriausybei, jos įsakymų ir nurodymų ignoravimą bei savivaliavimą. Apie vyriausybės ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio konfliktą trumpoje biografinėje apybraižoje užsiminė Vidmantas Jankauskas⁸. Šiuose darbuose konstatuojamas 2-ojo PP vado nepaklusnumas, tačiau nieieškoma jo elgesio priežasčių ir motyvų, netiriami jo ryšiai su politinėmis jėgomis. 1926 m. rudens politinę situaciją analizavę autoriai plk. V. Grigaliūnui-Glovackiui suteikia gana pasyvų savanorių organizatoriaus, „Tautos valios“ laikraščio leidėjo vaidmenį, o kartais jo veiklos netgi nesieja su pasirengimu perversmui⁹. Tuo tarpu šiame tyrime sieksime plk. V. Grigaliūną-Glovackį parodyti kaip aktyvų politinio lauko veikėją, pamėginsime atskleisti jo ryšius ir santykius su politinėmis jėgomis 1919 m. ir 1926 m.

Tyrime naudojamą šaltinių bazę sudaro Lietuvos valstybės centriniame valstybės archyve saugomi Ministrų Kabineto posėdžių protokolai ir Vyriausiosios tardymo komisijos dokumentai (f. 923), krašto apsaugos ministro pranešimai ir karininkų raportai, plk. V. Grigaliūno-Glovackio bylinėjimosi su Krašto apsaugos ministerija bylos (f. 384) ir šio karininko asmens byla (f. 930). Siekdami nuodugniau išanalizuoti subtilius plk. V. Grigaliūno-Glovackio ryšius su dešiniuosiomis politinėmis jėgomis, pasitarkėme Lietuvos istorijos instituto bibliotekoje, Mykolo Krupavičiaus fonde (f. 54), saugomus asmeninio pobūdžio dokumentus ir išėivijoje leistų laikraščių straipsnius apie 1926 m. perversmą iškarpas. Plk. V. Grigaliūno-Glovackio santykius su kairiosiomis partijomis analizuoti padėjo Vilniaus universiteto Rankraščių skaitykloje esančio Stepono Kairio (f. 257) fonde saugomas Andriaus Valucko monografijos rankraštis,

⁶ LAURINAVIČIUS, Č. Nestabili stabilizacija..., p. 186–187.

⁷ PETRONIS, V. Neperkirstas Gordijo..., p. 69–95.

⁸ JANKAUSKAS, Vidmantas. *Nepriklausomos Lietuvos generolai*. D. 1. Vilnius, 1998, p. 39–51.

⁹ RUDIS, G. Op. cit., p. 552.

padėjęs atskleisti valstiečių liaudininkų požiūrį 2-ojo PP vadą. Teisiniai kariuomenės valdymo ir kariuomenės bei karo komendantų veiklos mechanizmai analizuojami remiantis Andriejaus Stoliarovo¹⁰ ir Kazimiero Valančiaus¹¹ publikacijomis. Analizuojant plk. V. Grigaliūno-Glovackio vaidmenį 1926 m. rudenį valstybėje vykusiuose politiniuose įvykiuose, remtasi Algimanto Kasparavičiaus¹², Alfonso Eidinto¹³ ir Gedimino Rudžio¹⁴, Aušros Jurevičiūtės¹⁵ ir Artūro Svarausko¹⁶ darbais.

Plk. V. Grigaliūnas-Glovackis Valstybės Tarybos ir antrosios vyriausybės konfrontacijos lauke

82

Trintis tarp plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus vyriausybės pradėjo reikštis jau 1919 m. sausio mėnesio pradžioje, kai 2-ojo PP vadas pamėgino daryti įtaką vyriausybės krašto gynybos politikai. Tuometinio 2-ojo PP vado įteiktame raporte Krašto apsaugos ministerijos štabo viršininkui reikalaujama skubiai „sudaryti susinėšimą su latviais ir estais dėl bendro fronto ir pradėti liuosuoti rubežių nuo didžiumiečių ir anarchijos“. Šiam reikalui įgyvendinti jis siūlė išsiųsti dvi kuopas į Kaišiadoris ir Ukmergę¹⁷. Į tokį plk. V. Grigaliūno-Glovackio siūlymą generalinio štabo viršininkas sureagavo korektiškai paprašydamas „nedalyti nurodymų ministerijai“¹⁸. Tuo metu plk. V. Grigaliūnas-Glovackis su I Prūsų pėstininko pulko vadu pasiskelbusiu Jurgiu Aukštuolaičiu¹⁹ be karinės vadovybės žinios kūrė planus, kaip jų turimomis jėgomis užimti Žemaitiją ir susijungti su latvių kariuomene²⁰. Todėl atrodo logiška, kad minėtas karinių dalinių vadų susirašinėjimas paskatino plk. V. Grigaliūną-Glovackį mėginti paveikti Krašto apsaugos ministerijos vedamą gynybos politiką. Sunku nustatyti, ar

¹⁰ STOLIAROVAS, Andriejus. *Lietuvos Respublikos kariniai teismai 1919–1940 m.* Daktaro disertacija. Kaunas, 2012.

¹¹ VALANČIUS, Kazimieras Liudvikas. *Lietuvos valstybės konstitucijos*. 2-oji laida. Vilnius, 2001.

¹² KASPARAVIČIUS, A. 1926-ųjų gruodžio 17-osios prielaidų..., p. 26–37; KASPARAVIČIUS, Algimantas. Mykolas Krupavičius tarpukario Lietuvos politiniame diskurse. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2003, t. 27, p. 434–461; KASPARAVIČIUS, Algimantas. SSRS ir 1926 m. perversmas Lietuvoje: diplomatija prieš demokratiją. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998. Vilnius, 1999, p. 115–155.

¹³ EIDINTAS, A. *Kazys Grinius...*; EIDINTAS, A. *Antanas Smetona...*; EIDINTAS, Alfonsas. Politinių partijų požiūris į ultraradikalų atsiradimą Lietuvoje 1923–1927 m. *Lituanistica*, 1993, nr. 3, p. 26–35.

¹⁴ RUDIS, G. Op. cit.

¹⁵ JUREVIČIŪTĖ, Aušra. *Buvusių karių organizacijos ir jų vaidmuo Lietuvos vidaus politikoje*. Daktaro disertacija. Kaunas, 2009.

¹⁶ SVARAUSKAS, Artūras. *Krikščionys demokratai Nepriklausomoje Lietuvoje*. Vilnius, 2014.

¹⁷ II pėstininkų pulko vado pareiškimas, 1919-01-09. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau LCVA), f. 384, ap. 3, b. 355, l. 13–14.

¹⁸ Krašto apsaugos ministerijos štabo viršininko raportas, 1919-02-09. LCVA, f. 384, ap. 3, b. 355, l. 14.

¹⁹ Žymus valstiečių liaudininkų partijos narys Andrius Valuckas savo monografijoje apie 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą teigia, kad J. Aukštuolaitis veikė remiamas krikščionių demokratų partijos narių, tačiau mums nepavyko rasti patikimų archyvinių šaltinių, patvirtinančių minėtą ryšį. Svarbu paminėti, kad J. Aukštuolaitis buvo svarbus V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus vadovaujamos II laikinosios vyriausybės konflikto veikėjas.

²⁰ [VASYS, Antanas] VASILIAUSKAS, A. *Žemaičių batalionas*. Kaunas, 1937, p. 33–34.

vyriausybės politiką liečiantis 2-ojo PP vado pasiūlymas buvo inspiruotas politinės jėgos, ar nulemtas asmeninio apsisprendimo, tačiau tai rodo plk. V. Grigaliūno-Glovackio politinį aktyvumą ir ambicijas bei siekį neapsiriboti karinių funkcijų vykdymu ir pamėginti paveikti vyriausybės politikos kryptį. Toks plk. V. Grigaliūno-Glovackio elgesys neliko nepastebėtas ir suviliojo politines partijas pasinaudoti kariuomene jų tarpusavio kovai.

2-ojo PP vado politinė veikla tapo dar intensyvesnė komplikuojantis antrosios laikinosios vyriausybės ir Valstybės Tarybos santykiams, nes jų daugumą sudarė skirtingos politinės jėgos. Šioje politinėje kovoje plk. V. Grigaliūnas-Glovackis dalyvavo atstovaudamas Valstybės Tarybos interesams. Jos daugumą sudarė dešinėsios politinės jėgos, siekusios pasinaudoti kariuomene ir priversti atsistatydinti M. Sleževičiaus vadovojamą Ministrų Kabinatą. Pirmieji tokios veiklos požymiai kariuomenėje pradėjo ryškėti sausio 16 d. Kaune prasidėjus II valstybės konferencijai²¹. Konferencijos programoje buvo suplanuota, kad jos dalyvius pasveikins Kauno komendantūros kuopa, vadovaujama kpt. Kazio Škirpos²². Tačiau netikėtai konferencijos pasveikinti atvyko plk. V. Grigaliūno-Glovackio vadovaujama 2-ojo PP kuopa, kurios atstovai – kareiviai eil. Juozas Stankūnas ir eil. Kazys Pašys – pasveikino konferencijos dalyvius ir išreiškė paklusnumą konferencijai. Toks plk. V. Grigaliūno-Glovackio elgesys padarė dvejopą poveikį. Tai buvo veiksmas, turėjęs politinės įtakos ir nulėmęs konferencijos sprendimą pasitikėti Valstybės Taryba. Tą dieną konferencijoje kairiųjų iniciatyva buvo balsuojama dėl pasitikėjimo Taryba. Anot kunigo Justino Staugaičio, būtent 2-ojo PP veiksmai pakėlė „dešiniojo Konferencijos sparno ūpą ir gerai nutėikė vadinamųjų nepartinių daugumą“, kuri balsavo už pasitikėjimą Taryba²³. Tokiam plk. V. Grigaliūno-Glovackio žingsniui pritarė ir tuomet konferencijai pirmininkavęs santarietis Aleksandras Žilinskas, patvirtinęs, kad konferencija apsaugai turi 2-ąjį PP, ir kam nors pamėginus sutrukdyti konferencijos darbą, jie šauksią 2-ąjį PP²⁴. Tai reiškė, kad 2-asis PP atsisakė paklusti vyriausybei ir skaldė kariuomenės vienybę pagal politines pažiūras, mat Kauno komendantūros kuopos vadas kpt. K. Škirpa šioje situacijoje liko ištikimas vyriausybei ir pagrasino 2-ojo PP karininkams bei kareiviams: „jeigu nebūsime klusnūs, būsite išvaikyti“²⁵. Sunku pasakyti, ar toks plk. V. Grigaliūno-Glovackio veiksmas buvo iš anksto sutartas su dešiniuosiomis politinėmis jėgomis, tačiau A. Žilinsko reakcija į 2-ojo PP vado pareiškimą ir tolesnė plk. V. Grigaliūno-Glovackio veikla verčia galvoti, kad toks susitarimas galėjo egzistuoti. Jeigu toks susitarimas ir neegzistavo, mūsų nuomone, šie įvykiai rodo, kad Valstybės Taryba

²¹ ČEPAS, Ričardas. Ministras Pirmininkas Mykolas Sleževičius. In *Lietuvos Respublikos Ministrai Pirmininkai 1918–1940*. Sud. R. ČEPAS. Vilnius, 1997, p. 82.

²² BŪTĖNAS, Julius; MACKEVIČIUS, Česlovas. *Mykolas Sleževičius. Advokatas ir politikas*. Vilnius, 1995, p. 114.

²³ STAUGAITIS, Justinas. *Mano atsiminimai*. Vilnius, 2006, p. 269.

²⁴ V. Grigaliūno-Glovackio laiškas Mykolui Krupavičiui, 1956-12-04. *Lietuvos istorijos instituto bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau LIIB RS), f. 54, b. 35, l. 1–4.

²⁵ Ibid., l. 1–4.

pasinaudojo plk. V. Grigaliūno-Glovackio politiniu aktyvumu ir įtraukė kariuomenę į tarpusavio politinę konkurenciją. Tai turėjo įtakos balsavimo Valstybės konferencijoje rezultatams ir lėmė kariuomenės dalinių skilimą pagal jų vadų politines pažiūras bei palankumą politinėms jėgoms. 2-asis PP tolesnėje Valstybės Tarybos ir vyriausybės politinėje kovoje atstovavo Valstybės Tarybos interesams.

II valstybės konferencijos metu prasidėjęs plk. V. Grigaliūno-Glovackio nepaklusnumas vyriausybei, tęsiantis kairiųjų ir dešiniųjų politinių jėgų trinčiai, virto atvira vyriausybės politikos veiklos kritika, kuri išaugo į grasinimus ministrams bei rodė Valstybės Tarybos politiką Ministrų Kabineto atžvilgiu. Vasario 19 d. karininkų susirinkime plk. V. Grigaliūnas-Glovackis kritikavo ministrus Petrą Leoną ir Joną Vileišį. 2-ojo PP vadas teisingumo ministru P. Leonui žadėjo „įkrėsti 25 rykštes už bolševikų Sutkaus, Pleškaičio ir Serbento paleidimą“²⁶. Pasak jo, jeigu nors vienas 2-ojo PP kareivis kris nuo bolševikų rankos, ministras P. Leonas bus atgabentas į pulką ir sušaudytas²⁷. Vasario 7 d. vyriausybė paskelbė „Ypatingus valstybės apsaugos įstatus“, pagal kuriuos didelė administracinė galia turėjo būti sutelkta krašto apsaugos ministro skiriamų ir kontroliuojamų karo komendantų rankose²⁸. Tačiau dar neįvedus karo padėties ir nepaskelbus karo lauko teismo projekto, kuriuo remiantis kariuomenės pulkuose turėjo būti įsteigtas žemiausios instancijos teismas²⁹, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis suformavo kareivių teismą ir įvykdė mirties bausmę „šmugeliautojams“ (kontrabandininkams) Šajui Pitumui ir Izraeliui Deuliui. Kiek vėliau, norėdamas legalizuoti pulke įsteigtą karo teismą, 2-ojo PP vadas reikalavo pulko teismo sekretoriaus mjr. Antano Užupio priskirti karo lauko teismo funkcijas 2-ojo PP teismui³⁰. Akivaizdus galiojančių teisės normų pažeidimas, atsisakymas paklusti vyriausybei, jos narių politikos kritika ir savavališkas pulko teismo funkcijų vykdymas akivaizdžiai grasino M. Sleževičiaus vadovaujamai vyriausybei ir vertė jos narius imtis priemonių nepaklusniai karinei jėgai suvaldyti.

Nagrinėjant karinių dalinių vadų elgesį pirmaisiais Nepriklausomybės kovų mėnesiais, reikia atkreipti dėmesį į aplinkybes ir sąlygas, kuriose jiems teko veikti. 1919 m. vasario 2 d. vyriausybės posėdyje buvo konstatuota, kad bolševikai į Kauną siunčia agitatorius, kurių uždavinys – sukelti sukilimą Kauno įguloje. Krašto apsaugos ministro teigimu, tuo metu daugelyje apskričių buvo rengiamas bolševikų sukilimas³¹. 1919 m. vasarą, gindamas karinių dalinių vadų veiksmus, vyriausiasis karo vadas teigė, kad visose šalyse agitaciją vedantys žmonės traukiami atsakomybėn, tuo tar-

²⁶ V. Grigaliūno-Glovackio apkaltinamasis raštas, 1919-04-21. LCVA, f. 929, ap. 1, b. 3, l. 4–9.

²⁷ Ibid., l. 4–9.

²⁸ KUODYS, Modestas. *Karo padėties režimas Lietuvos Respublikoje 1919–1940 m.* Daktaro disertacija. Kaunas, 2009, p. 30–31.

²⁹ STOLIAROVAS, A. Op. cit., p. 18. Karo lauko teismo įstatų projektą KAM Juridinis skyrius parengė vasario 13 d., tačiau Laikinoji vyriausybė jį patvirtino 1919 m. kovo 27 d.

³⁰ V. Grigaliūno-Glovackio apkaltinamasis raštas, 1919-04-21. LCVA, f. 929, ap. 1, b. 3, l. 4–9.

³¹ Ministrų Kabineto posėdžio protokolas, 1919-02-03. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 209–210.

pu Lietuvos kariškiai, supratę, kad, išsiuntus sulaikytą žmogų į Kauną, jis bus paleistas, bausmes buvo priversti vykdyti savo nuožiūra³². Vykstant Nepriklausomybės kovoms, pulkų vadams dažnai tekdavo spręsti dilemas tarp teisės, paklusnumo ir siekio apsaugoti karinius dalinius nuo bolševikų agitacijos, taigi rasti visiems priimtina balansą nebuvo lengva, juolab kad kariuomenė ėmė tapti politinių partijų varžybų objektu.

Siekdamas suvaldyti 2-ojo PP vado nepaklusnumą, Ministrų Kabinetas nutarė nušalinti plk. V. Grigaliūną-Glovackį nuo vadovavimo pulkui ir patraukti jį atsakomybėn³³. Vyriausybės nutarimą turėjo įvykdyti Krašto apsaugos ministerija, kuri vasario 23 d. nušalino plk. V. Grigaliūną-Glovackį nuo pulko vado pareigų ir laikinuoju pulko vadu paskyrė kpt. Kostą Šalkauskį, o naujuoju – plk. Praną Liatuką³⁴. Tačiau naujam pulko vadui nepavyko perimti vadovavimo pulkui, kadangi kpt. K. Šalkauskis atsisakė paklusti vyriausybei pareiškęs, kad pašalinti jį nuo vadovavimo pulkui gali tik aukščiausioji valdžia, t. y. Valstybės Tarybos Prezidiumas. Šiuose įvykiuose išaiškėjo Valstybės Tarybos siekis pasinaudojant konfliktu, kilusiu tarp plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir vyriausybės, priversti atsistatydinti Ministrų Kabinetą. Šio konflikto metu plk. V. Grigaliūnas-Glovackis nuosekliai laikėsi pažado, duoto Tarybai II valstybės konferencijos metu. Nepaklusti Ministrų Kabinetui 2-ojo PP vadą ir jo padėjėją kpt. K. Šalkauskį ragino Valstybės Tarybos Prezidiumo nariai Justinas Staugaitis³⁵ ir Stasys Šilingas³⁶. J. Staugaitis skatino plk. V. Grigaliūną-Glovackį nevykdyti jokio krašto apsaugos ministro įsakymo, kadangi visas Ministrų Kabinetas turi būti nušalintas³⁷. 2-ojo PP vadui buvo pažadėta, kad jis taps visų Lietuvoje veikiančių karinių pajėgų vadu³⁸. Tačiau vyriausybė plk. V. Grigaliūno-Glovackio elgesį įvertino kaip valdžios griovimą ir nutarė jį areštuoti, kadangi toks precedentas grėsė kariuomenės suirimu³⁹. Plk. V. Grigaliūnas-Glovackis paklusti vyriausybei sutiko tik po Panemunės klebonijoje įvykusių derybų tarp Valstybės Tarybos narių S. Šilingo, Elizėjaus Draugelio ir J. Staugaičio bei vyriausybės įgaliotų tardymo komisijos atstovų kpt. Vytauto Landsbergio bei kpt. Leono Gavelio⁴⁰. Šiame konflikte dešinieji aktyviai gynė turimas pozicijas ir įtaką kariuomenėje, todėl derybose buvo pasiektas kompromisinis susitarimas, po kurio plk. V. Grigaliūnas-Glovackis sutiko paklusti vyriausybei ir būti laikomas namų arešto sąlygomis, tačiau Valstybės Taryba turėjo garantuoti jo saugumą. Tačiau dėl blogos

³² Ibid., l. 1–4.

³³ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-02-20. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 27, l. 192.

³⁴ Krašto apsaugos ministro įsakymas, 1919-03-04. *LCVA*, f. 384, ap. 1, b. 1, l. 42.

³⁵ Krašto apsaugos ministro raportas, 1919-02-24. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 43, l. 13.

³⁶ VALUCKAS, Andrius. 1926 m. perversmas Lietuvoje [monografijos rankraštis], 1963 m. *Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyrius*, f. 257, b. 216, l. 10–11.

³⁷ Karininko Liatuko raportas, 1919-03-06. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 43, l. 12.

³⁸ Karininko Gavelio pareiškimas, 1919-03-08. *LCVA*, f. 384, f. 3, b. 355, l. 34.

³⁹ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-02-23. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 24, l. 188–189.

⁴⁰ V. Grigaliūno-Glovackio laiškas Mykolui Krupavičiui, 1956-12-04. *LIIB RS*, f. 54, b. 35, l. 1–4.

sveikatos būklės namų areštą 2-ojo PP vadas leido Raudonojo Kryžiaus ligoninėje⁴¹, iš kurios kovo 5 d., apie 7 val. ryto, buvo išlaisvintas. Trisdešimt penki 2-ojo PP kareiviai, vadovaujami karininkų, nuginklavo plk. V. Grigaliūną-Glovackį saugantį Kauno komendantūros sargybinių, plk. V. Grigaliūną-Glovackį išlaisvino iš Karo ligoninės ir parsigabeno į 2-ąjį PP, dislokuotą Panemunėje⁴². Tą pačią dieną Valstybės Taryba paskelbė įstatymą, kuriame įtvirtino nuostatą, kad karo padėtį įveda Lietuvos Valstybės Tarybos Prezidiumas, o karo komendantai veikia savo nuožiūra⁴³. Po šio įvykio Krašto apsaugos ministerija dar kartą pamėgino areštuoti plk. V. Grigaliūną-Glovackį, tačiau to nepavyko padaryti, 2-ojo PP karininkams pagrasinus pasipriešinti ginklu^{44, 45}.

Valstybės Tarybos ir 2-ojo PP vado veiksmus M. Sleževičius įvertino kaip nepasitikėjamą vyriausybei ir buvo priverstas atsistatydinti. Mūsų surinkti istoriniai duomenys rodo, kad Valstybės Tarybos nariai J. Staugaitis ir S. Šilingas skatino ir rėmė 2-ojo PP vado nepaklusnumą vyriausybei, įtraukė kariuomenę į politinę kovą bei priverstė atsistatydinti antrąjį Ministrų Kabineta. Tokio pobūdžio Tarybos veiksmai skaldė karininkų korpusą ir užprogramavo ilgalaikį konfliktą tarp plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus vyriausybės bei šioms jėgoms palankių karininkų.

Plk. V. Grigaliūnas-Glovackis Valstybės Tarybos ir Prezidento malonėje

Ketvirtosios M. Sleževičiaus vyriausybės vadovavimo valstybei laikotarpiu, nuo 1919 m. balandžio 12 d. iki spalio 2 d., plk. V. Grigaliūno-Glovackio konfliktas su vyriausybe tęsėsi toliau, tačiau dėl skirtingos politinės konjunkcijos ir dėl teisinio kariuomenės suregulavimo pokyčių neturėjo galimybių įsipleksti tokiu pat intensyvumu, koku reikėsi antrosios vyriausybės veiklos laikotarpiu. Pirmiausia tai negalėjo įvykti dėl teisinių kariuomenės valdymo pakeitimų, kurie kariuomenės valdymą ir kontrolę sutelkė Valstybės Prezidento rankose ir atsiejo nuo Ministrų Kabineto kompetencijos. Remiantis 1919 m. balandžio 4 d. paskelbtais Lietuvos valstybės Laikinosios konstitucijos

⁴¹ Krašto apsaugos ministro įsakymas, 1919-03-04. *LCVA*, f. 384, ap. 1, b. 1, l. 42.

⁴² Karininko K. Škirpos raportas, 1919-03-05. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 556, l. 8.

⁴³ ČEPAS, R. Op. cit., p. 84.

⁴⁴ Karininko Gavelio pareiškimas, 1919-03-09. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 355, l. 34.

⁴⁵ Šioje vietoje svarbu paminėti, kad V. Grigaliūno išlaisvinimui iš Karo ligoninės vadovavo J. Aukštuolaitis, kuriam 1919 m. sausio 4 d. M. Sleževičiaus vyriausybė pavedė organizuoti pulką Tauragėje, tačiau jis, peržengdamas vyriausybės nurodymus, ėmėsi politikos. Tilžėje jis pradėjo kurti I Lietuvių prūsų pulką ir pats pasiskelbė jo vadu, vėliau pasisavino Prūsų Tautinės Tarybos pirmininko postą ir susirašinėdamas su V. Grigaliūnu-Glovackiu svarstė planus užimti Žemaitiją ir susijungti su latvių kariuomene. 1919 m. vasario 15 d. savarankiškai paskelbė karo padėtį, tačiau vyriausybei nušalinus jį nuo vadovavimo pulkui, jis atvyko pas 2-ojo PP vadą V. Grigaliūną-Glovackį, kuris turėjo tokių pačių problemų su vyriausybe. Kovo 7 d. Ministrų Kabinetas nutarė areštuoti J. Aukštuolaitį kartu su V. Grigaliūnu-Glovackiu.

pamatiniais dėsniais⁴⁶ ir tą pačią dieną išleista Ypatingųjų valstybės įstatų redakcija⁴⁷, kariuomenė buvo pavaldi valstybės Prezidentui, jam priklausė teisė skirti vyriausiąjį karo vadą ir skelbti karo padėtį. Iš šių Valstybės Tarybos žingsnių galime spręsti, kad laimėjusi varžybas dėl įtakos kariuomenėje, sunkiai pasiektą pergalę ji įtvirtino teisiškai. Siekdama stabilizuoti padėtį po kilusios krizės ir apsidrausti nuo galimo kariuomenės įsikišimo į politiką, o kartu ir panašaus scenarijaus pasikartojimo, 1919 m. balandžio 26 d. Krašto apsaugos ministras išleido įsakymą, draudžiantį kariškiams priklausti politinėms partijoms, kurti politinio pobūdžio organizacijas ir dalyvauti civilių rengiamuose politinio pobūdžio mitinguose ir susirinkimuose⁴⁸.

Nepaisant vyriausybės pasikeitimo, kovo 8 d. plk. V. Grigaliūnas-Glovackis buvo areštuotas, kol tyrimo komisija pabaigs darbą⁴⁹. 1919 m. balandžio 4 d. 2-ojo PP vadui buvo įteiktas kaltinamasis aktas, kuriuo jis kaltinamas vyresnybės įsakymų nevykdymu ir trukdymu kitam vykdyti savo pareigas⁵⁰. Tai reiškė, kad plk. V. Grigaliūnas-Glovackis traukiamas baudžiamojon atsakomybėn dėl atsisakymo perduoti pulko vado pareigas plk. P. Liatukui. Nesutikdamas su jam pareikštais kaltinimais, 2-ojo PP vadas kreipėsi į Valstybės Prezidentą Antaną Smetoną, prašydamas išgelbėti jį nuo politinio pobūdžio kaltinimų⁵¹. Panašiu metu Krašto apsaugos ministeriją pasiekė 2-ojo PP karininkų ir kareivių pasirašytas raštas, kuriame reikalaujama sugrąžinti pulko vadą, pavesti jam vykdyti jo priedermes ir žygiuoti pirmyn į Vilnių⁵². Galiausiai 1919 m. gegužės 2 d. 2-ojo PP kareiviai nužygiavo prie Prezidentūros ir pareikalavo A. Smetonos paleisti pulko vadą. Prezidentui dvejojant, kariai patys išlaisvino plk. V. Grigaliūną-Glovackį ir parsivedė jį į pulką⁵³. Po trisdešimties metų, norėdamas pasididžiuoti šiuo įvykiu, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis jį pavadino „Kauno įgulos savanorių sukilimu“⁵⁴. Kitą dieną, 1919 m. gegužės 3 d., vyriausiasis karo vadas, remdamasis karo teismo įstatų 261 straipsniu, atidėjo plk. V. Grigaliūno-Glovackio bylą ir paskyrė jį 2-ojo PP vadu⁵⁵. Tokiomis aplinkybėmis dešinėsiosios politinės jėgos atsidėjo 2-ojo PP vadui už politinį veikimą, numarino plk. V. Grigaliūnui-Glovackiui iškeltą bylą ir ilgiems metams laimėjo jo palankumą.

Tuometinis Ministras Pirmininkas, suprasdamas, kad konfrontacija kariuomenėje gali sugriauti valstybės kuriamąjį darbą, baiminosi, jog šia situacija pasinaudos priešvalstybiniai gaivalai, ir siūlė 2-ojo PP vado bylą nutraukti⁵⁶. Ne paskutinį vaidmenį suvai-

⁴⁶ VALANČIUS, K. Op. cit., p. 19–21.

⁴⁷ Ypatingi valstybės apsaugos įstatai. *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919-04-04, nr. 5, p. 1.

⁴⁸ Krašto apsaugos ministro įsakymas, 1919-04-26. *LCVA*, f. 513, ap. 1, b. 1, l. 13.

⁴⁹ Krašto apsaugos ministro įsakymas, 1919-03-08. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 43, l. 45.

⁵⁰ Specialinės teismo teisinės komisijos kaltinamasis aktas, 1919-04-04. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 1.

⁵¹ V. Grigaliūno-Glovackio prašymas, 1919 m. balandžio mėn. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 1.

⁵² II pėstininkų pulko kareivių ir karininkų raštas, 1919-03-21. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 556, l. 7.

⁵³ ŠUKYS, Antanas. *Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai: atsiminimai iš Lietuvos nepriklausomybės kovų 1919–1921 metais*. London, 1964, p. 36.

⁵⁴ GRIGALIŪNAS-GLOVACKIS, Vincas. Kodėl mes sukilome prieš 25 metus? *Laikas*, 1951-07-20, nr. 57, p. 3.

⁵⁵ Vyriausiojo kariuomenės vado įsakymas, 1919-05-03. *LCVA*, f. 384, ap. 3, b. 4, l. 132.

⁵⁶ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-05-06. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 6.

dino ir teisiškai stipriai apribotos M. Sleževičiaus galimybės kontroliuoti kariuomenę. Todėl vyriausybė į incidentą reagavo santūriai, apsiribodama politiniu pareiškimu, jog plk. V. Grigaliūnas-Glovackis „nusižengė valstybei“⁵⁷, ir aktyvesnių politinių veiksmų šiuo klausimu nesiėmė. 2-ojo PP vado byla krašto apsaugos ministro plk. A. Merkio iniciatyva buvo numarinta⁵⁸. Šiuo sprendimu pavyko pasiekti laikiną vyriausybės ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio santykių stabilizaciją, trukusią vos keletą savaičių.

Tačiau plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir vyriausybės konfliktas atsinaujino Lietuvos kariuomenei vykdant Panevėžio puolimą, kuriam nuo gegužės 24 iki 27 d. vadovavo 2-ojo PP vadas⁵⁹. Ministrų Kabinetas buvo priverstas reaguoti į gegužės 25–26 d. Panevėžio rinktinės vado ir karo komendanto išleistus įsakymus bei veiksmus su civiliais gyventojais, tokius kaip tardymas ir šaudymas be teismo, kuriuos vyriausybė vertino kaip nusižengimus teisės dėsniams, ir siūlė vyriausiajam karo vadui imtis griežtų priemonių, kad toks elgesys nepasikartotų⁶⁰. Po poros dienų vyriausybės posėdyje buvo pritarta siūlymui uždrausti šaudymą be teismo bei kūno bausmes ir su šiuo siūlymu kreiptis į karo vadą⁶¹. Tikriausiai karo vadas ignoravo vyriausybės siūlymus, o incidentai fronte tęsėsi toliau. Po advokato Valiuko ir jo šeimos sušaudymo M. Sleževičius pradėjo reikalauti, kad plk. P. Plechavičius, plk. P. von Mülleris ir plk. V. Grigaliūnas-Glovackis turi būti atvežti į Kauną ir sušaudyti, kadangi kėlė grėsmę ir pačiai vyriausybei⁶². Vyriausybė kartu su vyriausiuoju karo vadu mėgino ieškoti sprendimų, kadangi nebaudžiamas karo komendantų elgesys demoralizuoja pačią kariuomenę, verčia ją tapti ne valstybės kuriamuoju, o ardomuoju elementu. Pasak Ministro Pirmininko, nuo kariuomenės priklausė valstybės nepriklausomybė, todėl skausmas dėl jos verčia daryti viską, kad išgydytų kariuomenę⁶³. Krašto apsaugos ministras plk. Antanas Merkys ir vyriausiasis karo vadas gen. Silvestras Žukauskas, atsakydami į vyriausybės kaltinimus karininkams, jų veiksmus teisingai teisės aktų stoka, nuolatiniais mūšiais su bolševikais ir karininkų netikėjimu, kad bolševikus išsiuntus į Kauną jie bus nubausti. Posėdis baigėsi konstatavus Ministrų Kabineto poziciją, kad šaudymu kaltinami karo komendantai turi būti nušalinami nuo vadovavimo ir patraukti atsakomybėn. Surinkti istoriniai duomenys rodo, kad plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus konfliktas po trumpos pauzės vėl ėmė intensyvėti, Ministrų Kabinetei mėginant priversti karo vadą sudrausminti neteisėtai besielgiančius karininkus, tarp kurių buvo ir plk. V. Grigaliūnas-Glovackis⁶⁴. Sprendžiant iš archyvinių šaltinių, susidaro įspūdis, kad 2-ojo PP vado elgesį vyriausybė naudojo kaip karininkų nepa-

⁵⁷ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-05-04. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 90.

⁵⁸ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-05-06. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 6.

⁵⁹ LESČIUS, Vytautas. *Lietuvos kariuomenė nepriklausomybės kovose 1918–1920*. Vilnius, 2004, p. 114–115.

⁶⁰ Vyriausybės tardymo komisijos posėdžių protokolas, 1919-06-15. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 1–3.

⁶¹ Ministrų Kabineto protokolas, 1919-06-18. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 3–6.

⁶² Ministrų Kabineto protokolas, 1919-06-30. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 60, l. 11–12.

⁶³ Ibid., l. 11–12.

⁶⁴ Ibid.

klusnumo iliustraciją, kaip pavyzdį, įrodantį karininkų savivaliavimą. Kaip minėjome, konfliktas tęsėsi, tačiau dėl kariuomenės teisinio pavaldumo Prezidentui, krašto apsaugos ministro ir vyriausiojo kariuomenės vado pastangų ginti karininkų korpuso veiksmus neturėjo sąlygų virsti tiesiogine Ministrų Kabineto ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio konfrontacija. Mūsų surinkti istoriniai duomenys leidžia pakoreguoti istoriografijoje įsitvirtinusį V. Jankausko teiginį⁶⁵, kad plk. V. Grigaliūnas-Glovackis veikė vadovaudamasis radikaliai patriotiškoms nuostatomis, vis dėlto reikėtų pridurti, kad jo kišimasis į politiką buvo aktyviai remiamas dešiniųjų politinių jėgų.

Plk. V. Grigaliūno-Glovackio bylos svarstymas mįslingomis aplinkybėmis įvyko pasibaigus Nepriklausomybės kovoms. 1921 m. vasario 13 d. Armijos teismas, konstatavęs, kad ankstesnieji M. Sleževičiaus vyriausybės kelti kaltinimai yra nepamatuoti, patraukė plk. V. Grigaliūną-Glovackį drausminėn atsakomybėn už tai, kad jis ėmėsi savavališkai vadovauti pulkui, žinodamas, kad jis yra nušalintas nuo šių pareigų⁶⁶. Buvęs 2-ojo PP vadas bausmę atliko du mėnesius praleisdamas daboklėje. Reikia pasakyti, kad ši byla baigėsi miglotomis aplinkybėmis, kadangi teismo posėdyje buvo konstatuota, jog vienų 1919 m. įvykių liudytojų parodymai neturi reikšmės, kitų gi liudytojų nutarta nešaukti, motyvuojant, kad neįmanoma to padaryti⁶⁷, tokiu būdu plk. V. Grigaliūnas-Glovackis išvengė rimtų, baudžiamąja atsakomybe gresiančių kaltinimų už tardymą ir neteisėtą šaudymą be teismo. Taip pat reikėtų paminėti, kad teisme plk. V. Grigaliūną-Glovackį turėjo ginti buvęs Valstybės Tarybos Prezidiumo narys ir vienas svarbiausių 1919 m. konfliktų dalyvių S. Šilingas, tačiau teismas jam neleido to daryti⁶⁸. Mūsų nuomone, tai rodo, kad net ir pasibaigus politinėms kovoms Valstybės Tarybos nariai stengėsi apginti ir nepalikti nelaimėje savo politinio sąjungininko kariuomenėje.

1926 m. gruodžio 17 d. perversmas: plk. V. Grigaliūno-Glovackio revanšo metas

Valstiečiai liaudininkai Nepriklausomybės kovose kilusio konflikto su plk. V. Grigaliūnu-Glovackiu nepamiršo, ir jis nauja jėga vėl prasiveržė, vos tik 1926 m. birželio 14 d. Prezidentas Kazys Grinius patvirtino M. Sleževičiaus vadovaujamą koalicinę valstiečių liaudininkų ir socialdemokratų vyriausybę⁶⁹. Istoriniai šaltiniai atskleidžia, kad tam tikra įtampa ir trintis egzistavo ir tarp kairiesiems palankaus plk. K. Škirpos, kuriam

⁶⁵ JANKAUSKAS, V. Op. cit., p. 50–51; LAURINAVIČIUS, Česlovas. Lietuvos valstybės padėtis 1919 m. pradžioje. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, D.; GIMŽAUSKAS, E.; LAURINAVIČIUS, Č. et al. Op. cit., p. 140–141.

⁶⁶ Krašto apsaugos ministro pranešimas, 1926-09-30. LCVA, f. 930, ap. 5, b. 861, l. 110–111.

⁶⁷ Armijos teismo sekretoriaus pranešimas, 1921-02-13. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 37.

⁶⁸ Armijos teismo sekretoriaus pranešimas, 1921-01-21. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 36.

⁶⁹ ČEPAS, R. Op. cit., p. 84.

1919 m. teko vadovauti Kauno komendantūros kuopai, saugojusiai namų arešte sumintą plk. V. Grigaliūną-Glovackį bei turėjusiai dalyvauti II valstybės konferencijos atidarymo iškilmėse⁷⁰. Pirmosiomis vadovavimo Krašto apsaugos ministerijai dienomis plk. Juozas Papečkys, vadovaudamasis politiniais motyvais ir neslėpdamas, kad tam tikra žmonių grupė yra nusiteikusi prieš buvusį 2-ojo PP vadą, pasiūlė plk. V. Grigaliūnui-Glovackiui paduoti prašymą palikti karo tarnybą ir užleisti užimamą vietą jaunesniems karininkams⁷¹. Taigi politinio revanšo valstiečiai liaudininkai ėmėsi vos tik sugrįžę į valdžią. Jausdamas politinę atmosferą, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis sutiko su naujojo ministro raginimais ir birželio 23 d. parašė prašymą atleisti jį nuo karo tarnybos, tačiau, kreipdamasis į Prezidentą, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis pareikalavo prieš išleidžiant į atsargą suteikti jam generolo laipsnį, leisti dėvėti karinę uniformą ir išmokėti 6 mėnesių kompensaciją, kadangi dėl ankstyvo išleidimo į atsargą pulkininkas praras dalį jam priklausančios pensijos⁷². Tačiau kairiųjų vyriausybė ir Prezidentas nepatenkino Nepriklausomybės kovų dalyvio prašymo ir rugpjūčio 13 d. išleido plk. V. Grigaliūną-Glovackį į atsargą⁷³. Kairieji veikiausiai manė, kad šiuo sprendimu suvedė senas sąskaitas su plk. V. Grigaliūnu-Glovackiu, tačiau pastarasis nė nemanė pasiduoti ir ėmėsi politinės veiklos. Išleistas į atsargą, jis kreipėsi į teismą dėl neteisėto atleidimo iš karo tarnybos, pradėjo leisti laikraštį „Tautos valia“ ir ėmėsi organizuoti buvusius Nepriklausomybės kovų savanorius. 2-ojo PP vadas, kaip ir prieš septynerius metus, vėl pradėjo veikti Seimo opozicijoje buvusių dešiniųjų politinių jėgų lauke ir ėmė atstovauti jų interesams. Susiklostė stebėtinai į 1919 m. įvykius panaši politinė konjunkštūra.

Atleistas iš kariuomenės, nors ir žinodamas, kad jo prašymai yra neįgyvendinami, kadangi neturi jokio teisinio pagrindo, plk. V. Grigaliūnas-Glovackis krikščionių demokratų partijos laikraštje „Rytas“ paskelbė versiją, kad jo atleidimas buvo politiškai motyvuotas veiksmas⁷⁴. Dešinėsios politinės jėgos į plk. V. Grigaliūno-Glovackio gynybą įsitraukė iš karto po šio atleidimo ir ėmėsi kritikuoti Krašto apsaugos ministerijos vykdomą karininkų korpuso rotaciją. Tuo tarpu vyriausybė neigė bet kokio politinio konflikto egzistavimą ir viešojoje erdvėje laikėsi nuomonės, kad plk. V. Grigaliūnas-Glovackis buvo atleistas dėl dalykinių savybių⁷⁵. Netrukus abipusis politinis konfliktas persikėlė į teismo sales. 1926 m. rugsėjo 25 d. plk. V. Grigaliūnas-Glovackis dėl šmeižto, pasirodžiusio „Lietuvos“ ir „Lietuvos žinių“ laikraščiuose, kreipėsi į kariuomenės teismą ir apskundė vyriausiojo štabo viršininką plk. K. Škirpą, Informacijų skyriaus viršininką plk. Stasį Zaskevičių ir mjr. Petrą Kirlį neobjektyvių, šališkų

⁷⁰ V. Grigaliūno-Glovackio laiškas Mykolui Krupavičiui, 1956-12-04. *LIIB RS*, f. 54, b. 35, l. 1–4.

⁷¹ V. Grigaliūno-Glovackio skundas, 1926-09-25. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 53.

⁷² V. Grigaliūno-Glovackio prašymas, 1926-06-23. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 108.

⁷³ [b.a.] Grigaliūnas-Glovackis Vincas. In *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*. T. III (Lietuvos nacionalinio muziejaus biblioteka, 10). Vilnius, 2003, p. 218.

⁷⁴ Kariuomenę „jauninti“ pradėjus. *Rytas*, 1926-09-03, nr. 198 (790), p. 1.

⁷⁵ Dėl pulk. Glovackio atleidimo. *Lietuva*, 1926-09-06, Nr. 200 (2289), p. 4.

žinių skleidimu, karinių statutų nesilaikymu, šmeižimu bei atsargos karininkų demoralizacija ir prašė patraukti juos atsakomybėn⁷⁶. Tačiau byla baigėsi visiškai kitaip, nei tikėjosi buvęs 2-ojo PP vadas. Už valdžios šmeižimą „Ryto“ redaktorius Pranas Tamošaitis buvo nubaustas 150 Lt bauda, o plk. V. Grigaliūnas-Glovackis septyniomis dienomis arešto⁷⁷.

Kaip politinio konflikto su M. Sleževičiaus vyriausybe rezultatą ir pralaimėjęs teisiename ginče, spalio 23 d. plk. V. Grigaliūnas-Glovackis pradėjo leisti laikraštį „Tautos valia“, kuriame negailestingai kritikavo vyriausybės darbus ir demokratinę valstybės santvarką. Leisdamas šį laikraštį, jis atstovavo dešiniuosiems politinėms jėgoms, su kuriomis jo santykiai užsimezgė dar 1919 m. laikraštis „Tautos valia“ buvo finansuojamas krikščionių demokratų partijos narių⁷⁸, o platinamas su Lietuvių katalikų spaudos biuro pagalba⁷⁹. Lietuvos istoriografijoje „Tautos valios“ leidimas ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio politikavimas⁸⁰ siejamas su dešiniųjų radikalių jėgų konsolidacija Lietuvoje. Vis dėlto, mūsų nuomone, to esmine priežastimi tapo pirmaisiais Nepriklausomybės mėnesiais kilęs plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir kairiosios vyriausybės konfliktas bei tuomet susiklostę artimi santykiai su krikščionimis demokratais, kurie naudojosi plk. V. Grigaliūno-Glovackiu, siekdami į politines intrigas įtraukti kariuomenę. Gruodžio 11 d. „Tautos valios“ redaktorius plk. V. Grigaliūnas-Glovackis buvo areštuotas ir apkaltintas 12 skirtingo pobūdžio nusikaltimų: nuo kariuomenės ir vyriausybės darbų šmeižto iki perversmo kurstymo⁸¹. Politinės jėgos šį epizodą išnaudavo politinėje kovoje su vyriausybe. Kitą dieną krikščionys demokratai Seime įteikė interpeliaciją dėl plk. V. Grigaliūno-Glovackio arešto. Kaip atskleidžia plk. V. Grigaliūno-Glovackio prašymas dėl jo advokatų teisme, jį ginti ėmėsi žymiausi krikščionių demokratų ir tautininkų teisininkai: Antanas Tumėnas, Vladas Stašinskas, Augustinas Voldemaras, Liudas Noreika, Antanas Merkys ir Stasys Šilingas⁸². Taigi dešiniuosios politinės jėgos vėl aktyviai įsitraukė į plk. V. Grigaliūno-Glovackio gynybą.

1926 m. gruodžio 17 d. naktį, vykstant valstybės perversmui, husarų būrys išlaisvino plk. V. Grigaliūną-Glovackį iš Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo ir nulydėjo į vyr. štabą⁸³, kur pastarasis tapo Kauno karo komendantu. Taip plk. V. Grigaliūnas-Glovackis sugrįžo į Lietuvos kariuomenę, tačiau *de jure* plk. V. Grigaliūno-Glovackio sugrįžimas Lietuvos Prezidento aktu buvo įteisintas 1926 m. gruodžio 24 d.⁸⁴ Po perversmo

⁷⁶ V. Grigaliūno-Glovackio skundas, 1926-09-25. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 53.

⁷⁷ Baudžiamosios bylos nuosprendžio nuorašas, 1926-11-12. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 113.

⁷⁸ EIDINTAS, Alfonsas. *Aleksandras Stulginskis ir jo epocha*. Vilnius, 2014, p. 198–199.

⁷⁹ Lietuvos katalikų spaudos biuro raštas, 1926-11-17. LCVA, 929, ap. 3, b. 97, l. 123.

⁸⁰ PETRONIS, Vytautas. The Emergence of the Lithuanian Radical Right Movement. *Journal of Baltic Studies*, 2015, vol. 46, no. 1, p. 87; EIDINTAS, A. Politinių partijų požiūris..., p. 26–35; SVARAUSKAS, A. Op. cit., p. 286.

⁸¹ Kaltinamasis aktas, 1926-12-11. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 154–158.

⁸² V. Grigaliūno-Glovackio pranešimas Kauno apygardos teismui, 1919-12-13. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 174.

⁸³ GRIGALIŪNAS-GLOVACKIS, V. Kodėl mes sukilome..., p. 3.

⁸⁴ Lietuvos Prezidento aktas, 1926-12-24. LCVA, f. 930, ap. 5, b. 861, l. 72.

plk. V. Grigaliūnas-Glovackis tapo ypatingų reikalų karininku prie krašto apsaugos ministro ir ėmėsi revanšo plk. K. Škirpai ir plk. J. Papečkui. Kaip rodo Lietuvos centriname valstybės archyve rasti dokumentai, šįkart plk. V. Grigaliūnas-Glovackis ėmėsi tirti plk. J. Papeččio ir plk. K. Škirpos vykdytą kariuomenės „bolševizaciją“⁸⁵. Tiriant šią bylą buvo kvočiami vykdant 1926 m. reformas kariuomenėje atleisti karininkai, aktyviai ieškoma komunistų organizacijos kariuomenėje pėdsakų arba pavienių komunistuojančių karininkų. Taigi karinėje valdžioje atsидūręs plk. V. Grigaliūnas-Glovackis iškart ėmė siekti revanšo buvusiems oponentams. Vertindami V. Grigaliūno-Glovackio dalyvavimą 1926 m. gruodžio 17 d. perversme, galime priėti išvadą, kad pavienių karininkų įsitraukimą į valstybės perversmą galėjo skatinti ne tik karininkų korpuso interesų gynimas, bet ir asmeniniai nesutarimai bei konfliktai su politinėmis jėgomis ir joms palankiais karininkais.

Išvados

1. Konfliktiškus plk. V. Grigaliūno-Glovackio santykius su M. Sleževičiaus vadovaujama vyriausybėmis ir valstiečiais liaudininkais lėmė dar Nepriklausomybės kovų metu kilęs konfliktas tarp kairiųjų ir dešiniųjų politinių jėgų, įtraukęs 2-ąjį PP į politinės kovos areną. Šiame politinės kovos lauke susiformavo ne tik plk. V. Grigaliūno-Glovackio ir M. Sleževičiaus vyriausybės priešiškus, bet ir plk. V. Grigaliūno-Glovackio palankumas dešiniuosiems politinėms jėgoms. 2-ojo PP vado politinis angažuotumas brėžė takoskyras ir kūrė įtampas tarp skirtingoms politinėms jėgoms palankių karininkų ir politinių partijų bei užprogramavo ilgalaikius jų tarpusavio nesutarimus. Minėtos įtamos atsinaujino 1926 m. pasikeitus valdančiosioms politinėms jėgoms ir neigiamai paveikė valstybės politinės sistemos stabilumą bei tapo viena iš 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo priežasčių.

2. Ištyrus plk. V. Grigaliūno-Glovackio santykius su politinėmis jėgomis, galima teigti, kad jo dalyvavimą 1926 m. gruodžio 17 d. perversme lėmė ne tik nepasitenkinimas koalicinės M. Sleževičiaus vyriausybės vykdomomis kariuomenės ir viešojo gyvenimo reformomis, bet ir atsinaujinęs politinio pobūdžio konfliktas su valstiečiais liaudininkais ir abiem pusėms būdingas revanšo siekis. Mūsų nuomone, dėl šio konflikto įvykęs politiškai motyvuotas plk. V. Grigaliūno-Glovackio atleidimas iš karo tarnybos paskatino radikalių dešiniųjų politinių jėgų konsolidaciją Lietuvoje ir V. Grigaliūno-Glovackio dalyvavimą 1926 m. gruodžio 17 d. perversme.

3. Valstybės Tarybos nariai, ragindami plk. V. Grigaliūną-Glovackį nepaklusti krašto apsaugos ministro nurodymams perleisti vadovavimą 2-ajam PP karininkui P. Liatu-

⁸⁵ Kvota dėl kariuomenės bolševizacijos, 1927-01-17. LCV, f. 929, ap. 3, b. 97, l. 247-248.

kui, kišdamiesi į vyriausybės ir pulkininko konfliktą, o 1921 m. ir 1926 m. siekdami ginti pulkininką teisme, siekė laimėti pastarojo palankumą ir pasinaudoti kariuomenės politinėje kovoje su kairiosiomis politinėmis partijomis bei jų atstovaujama vyriausybe.

Straipsnyje naudoti ankstesni tyrimai

- [b.a.] Grigaliūnas-Glovackis Vincas. In *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*. T. III (Lietuvos nacionalinio muziejaus biblioteka, 10). Vilnius, 2003, p. 218–219.
- BUTKUS, Zenonas. Valstybiniai perversmai Baltijos šalyse (1926 ir 1934 m.): panašumai ir skirtumai. *Lietuvos istorijos studijos*, 2006, t. 18, p. 69–82.
- BŪTĖNAS, Julius; MACKEVIČIUS, Česlovas. *Mykolas Sleževičius. Advokatas ir politikas*. Vilnius, 1995.
- ČEPAS, Ričardas. Ministras Pirmininkas Mykolas Sleževičius. In *Lietuvos Respublikos Ministrai Pirmininkai 1918–1940*. Sud. Ričardas ČEPAS. Vilnius, 1997, p. 71–117.
- EIDINTAS, Alfonsas. *Aleksandras Stulginskis ir jo epocha*. Vilnius, 2014.
- EIDINTAS, Alfonsas. *Antanas Smetona ir jo aplinka*. Vilnius, 2012.
- EIDINTAS, Alfonsas. *Kazys Grinius. Ministras pirmininkas ir prezidentas*. Vilnius, 1993.
- EIDINTAS, Alfonsas. Politinių partijų požiūris į ultraradikalų atsiradimą Lietuvoje 1923–1927 m. *Lituanistica*, 1993, nr. 3, p. 26–35.
- JANKAUSKAS, Vidmantas. *Nepriklausomos Lietuvos generolai*. D. 1. Vilnius, 1998, p. 39–51.
- JUREVIČIŪTĖ, Aušra. *Buvusių karių organizacijos ir jų vaidmuo Lietuvos vidaus politikoje*. Daktaro disertacija. Kaunas, 2009.
- KASPARAVIČIUS, Algimantas. 1926-ųjų gruodžio 17-osios prielaidų eskizai. Valstybės vidaus ir užsienio politinių problemų sanglauda. *Naujasis židinys-Aidai*, 1994, nr. 11, p. 26–37.
- KASPARAVIČIUS, Algimantas. Mykolas Krupavičius tarpukario Lietuvos politiniame diskurse. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2003, t. 27, p. 434–461.
- KASPARAVIČIUS, Algimantas. SSRS ir 1926 m. perversmas Lietuvoje: diplomatija prieš demokratiją. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998. Vilnius, 1999, p. 115–155.
- KASPERAVIČIUS, Algis Povilas. Vlado Skorupskio liudijimai apie 1926 m. gruodžio septynioliktosios perversmą. In *Lietuvos III Seimas – 1926–1927 išbandymų metai* (Lietuvos valstybingumo paveldas, t. 2). Sud. Saulius KAUBRYS, Arūnas VYŠNIAUSKAS. Vilnius, 2013, p. 79–91.
- KUODYS, Modestas. *Karo padėties režimas Lietuvos Respublikoje 1919–1940 m.* Daktaro disertacija. Kaunas, 2009.
- LAURINAVIČIUS, Česlovas. Lietuvos valstybės padėtis 1919 m. pradžioje. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, Danutė; GIMŽAUSKAS, Edmundas; LAURINAVIČIUS, Česlovas et al. *Nepriklausomybė 1918–1940* (Lietuvos istorija, t. X, d. I). Ats. red. Česlovas LAURINAVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 136–148.
- LAURINAVIČIUS, Česlovas. Nestabili stabilizacija 1919 m. vasarą. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, Danutė; GIMŽAUSKAS, Edmundas; LAURINAVIČIUS, Česlovas et al. *Nepriklausomybė 1918–1940* (Lietuvos istorija, t. X, d. I). Ats. red. Česlovas LAURINAVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 183–189.
- LAURINAVIČIUS, Česlovas. On Political Terror during the Soviet Expansion into Lithuania, 1918–1919. *Journal of Baltic Studies*, 2015, vol. 46, no. 1, pp. 65–76.
- LESČIUS, Vytautas. *Lietuvos kariuomenė nepriklausomybės kovose 1918–1920*. Vilnius, 2004.
- LOPATA, Raimundas. *Authoritarian regime in interwar Lithuania: circumstances, legitimation, conception = Autoritarinis režimas tarpukario Lietuvoje: aplinkybės, legitimumas, koncepcija*. Vilnius, 1998.
- PETRONIS, Vytautas. The Emergence of the Lithuanian Radical Right Movement. *Journal of Baltic Studies*, 2015, vol. 46, no. 1, pp. 77–95.
- PETRONIS, Vytautas. Neperkirstas Gordijo mazgas: valstybinės prievartos prieš visuomenę Lietuvoje genėzė (1918–1921). *Lietuvos istorijos metraštis*, 2015/1. Vilnius, 2016, p. 69–95.

- RUDIS, Gediminas. 1926 m. gruodžio 17-osios perversmas. In BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ, Danutė; GIMŽAUSKAS, Edmundas; LAURINAVIČIUS, Česlovas et al. *Nepriklausomybė 1918–1940* (Lietuvos istorija, t. X, d. I). Ats. red. Česlovas LAURINAVIČIUS. Vilnius, 2013, p. 550–559.
- STOLIAROVAS, Andriejus. *Lietuvos Respublikos kariniai teismai 1919–1940 m.* Doktoro disertacija. Kaunas, 2012.
- SVARAUSKAS, Artūras. *Krikščionys demokratai Nepriklausomoje Lietuvoje.* Vilnius, 2014.
- TAMOŠAITIS, Mindaugas; SVARAUSKAS, Artūras. *Nuo Kazio Griniaus iki Antano Smetonos: valdžios ir opozicijos santykiai Lietuvoje 1926–1940 m.* Vilnius, 2014.
- VAIČENONIS, Jonas. *Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose 1927–1940.* Vilnius, 2004.
- VALUCKAS, Andrius. *1926 m. perversmas Lietuvoje* [monografijos rankraštis], 1963 m. *Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyrius* (toliau VUB RS), f. 257, b. 216.
- [VASYS, Antanas] VASILIAUSKAS, A. *Žemaičių batalionas.* Kaunas, 1937.

A COLONEL AGAINST THE CABINET: RELATIONS BETWEEN COLONEL GRIGALIŪNAS GLOVACKIS AND THE SLEŽEVIČIUS GOVERNMENTS OF 1919 AND 1926

Kęstutis Kilinskas

Summary

In accordance with the opinion established in Lithuanian historiography, the participation of army officers in the coup of 17 December 1926 was predetermined by the officers' negative view of the political parties and the state's democratic system. Another no less important factor was their dissatisfaction with the reorganisation of the nation's public life and the army, carried out by Mykolas Sleževičius government, which directly affected the status of army officers. To quote historians, the reduction in military spending and officers' salaries related to the reform of the army, and the exemption from military service of outstanding officers, participants in the wars of independence, caused great dissatisfaction and prompted the coup. Thus, the participation by officers in the coup was explained by viewing the corps of officers as a homogeneous social group, which, through the coup, was defending the interests of the corps of officers, and protected the army, and simultaneously the state, from the policies implemented by the left-wing coalition government of Popular Peasants and Social Democrats.

The present research aims to show that the participation of army officers in the coup of 17 December 1926 was predetermined not merely by the reforms implemented by the coalition government of Popular Peasants and Social Democrats, but also by the tense and conflict-ridden relations between officers and politicians since 1918. The paper deals with relations between Colonel Vincas Grigaliūnas-Glovackis, one of the creators of the Lithuanian army and later a participant in the coup, and the left-wing governments led by Mykolas Sleževičius in 1919 and 1926. They may have been an important factor that made Colonel Grigaliūnas-Glovackis get involved in political processes and participate in the coup. The research is based

on documents held in the Lithuanian Central State Archives, and documents found in the Ministry of Defence (f.384), the Cabinet of Ministers (f.923), and Colonel Grigaliūnas-Glovackis' personal file (f.930). Some important historical sources revealing relations between Colonel Grigaliūnas-Glovackis and right-wing political forces were discovered in the Mykolas Krupavičius Fund of the library of the Lithuanian Institute of History (f.54).

The conflict-ridden relations between Grigaliūnas-Glovackis and both Sleževičius and the Popular Peasants were predetermined by the conflicts between left-wing and right-wing political forces that arose as early as during the wars of independence and involved the 2nd Infantry Regiment in the political struggle. During the Second Lithuanian Conference (January 1919), the commander of the regiment declared his allegiance to the State Council, and later, urged by members of the State Council, refused to obey the order from the minister of defence to give up his leadership of the 2nd Infantry Regiment. Colonel Grigaliūnas-Glovackis obeyed the minister's order only after the State Council members Stasys Šilingas and Justinas Staugaitis intervened. However, after a while, the soldiers of the regiment released Colonel Grigaliūnas-Glovackis from temporary arrest in the local military hospital. The actions of the commander of the 2nd Infantry Regiment, in conflict with the Cabinet's policies and supported by members of the State Council and his soldiers, were one of the reasons that led to the resignation of the first Sleževičius government (December 1918–March 1919). With the second Sleževičius government (June–October 1919), the conflict between the prime minister and the colonel on the army's acceptance of the president's authority did not have an opportunity to flare up. However, the conflict between the Cabinet and the commander of the regiment continued. The Cabinet blamed the commander of the 2nd Infantry Regiment for arbitrary actions and illegal punishments of civilians in the army's *military operation in Panevėžys*. However, due to the changes in the army's structure, the Cabinet had no legal instruments to prosecute Colonel Grigaliūnas-Glovackis, or to remove him from the command of the regiment.

In that political battleground, hostility formed between Colonel Grigaliūnas-Glovackis and the Sleževičius government, which caused divisions and tensions between officers supporting different political forces, and thus programmed profound differences. The tensions remained, while the differences and conflicts resumed after the change in ruling political parties in 1926. After the Popular Peasants' Union and the Social Democratic Party formed a coalition cabinet led by Sleževičius in June 1926, Colonel Juozas Papečkys of the Ministry of Defence exempted Colonel Grigaliūnas-Glovackis from military service. Dismissed from his service, the latter joined right-wing political forces criticising the cabinet, and launched the *Tautos Valia* (People's Will) newspaper, which was distinguished by its radical criticism of the government. We could argue that Colonel Grigaliūnas-Glovackis' participation in the coup of 17 December 1926 was predetermined not merely by dissatisfaction with the reforms in the army and in public life carried out by the third Sleževičius government, but also by a conflict of a political nature that arose in 1919 and resumed in 1926 with left-wing political forces and a mutual desire for revenge. We believe that the politically motivated dismissal of Colonel Grigaliūnas-Glovackis from the army, as a result of the conflict, promoted the consolidation of radical right-wing political parties in Lithuania, and the participation of Colonel Grigaliūnas-Glovackis in the coup of 17 December 1926.

After the coup, the conflict continued between colonels Juozas Papečkys and Kazys Škirpa, supporters of the Popular Peasants' Union, and Colonel Grigaliūnas-Glovackis, who be-

came officer for extraordinary affairs in the Minister of Defence. The former commander of the 2nd Infantry Regiment sought revenge against the former leadership of the army, and started investigating the Bolshevisation of the army allegedly carried out by colonels Papečkys and Škirpa. That showed that the political differences and conflicts between the country's political parties were transferred to the ranks of politically motivated officers.